

TRANSFORMUOJANČIOS MOKYMOSI APLINKOS IR ANDRAGOGO BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ POREIKIS: SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SPECIALISTŲ POŽIŪRIS

Gitana Tolutienė, Alona Rauckienė-Michaelsson

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Kintant ir plečiantis požiūriui į mokymosi aplinkos kūrimą, kaip vieną esminių mokymosi proceso organizavimo kokybės veiksnių, straipsnyje atskleidžiamos sąsajos, pagrindžiančios andragogo bendrųjų kompetencijų svarbą kuriant transformuojančią mokymosi aplinką. Mokslinės problemos aktualumą išryškina tyrimo teorinės ir empirinės andragogo bendrųjų kompetencijų, sudarančių palankias prielaidas besimokančiojo įgalinimo asmenybės transformacijai, paieškos. Tyrimo dalyviai – įvairių Lietuvos regionų sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai, dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo renginiuose Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Tęstinių studijų centre. Sveikatos priežiūros specialistų požiūrio analizė dėl andragogo bendrųjų kompetencijų poreikio kuriant transformuojančią mokymosi aplinką išryškino tiesioginę amžiaus rodiklio įtaką skirtingiems poreikiams. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad andragogo bendrosios kompetencijos padeda kurti transformuojančią mokymosi aplinką, kurioje intelektinės, emocinės ir praktinės dinamikos visuma įgalina besimokančiojo transformaciją, energinį potencialą nukreipiant į su asmenybės augimu, vystymusi ir veiklos tobulinimu susijusių asmeninių savybių, gebėjimų, įgūdžių, nuostatų bei pozityvaus požiūrio ir nusiteikimo nuolat tobulėti plėtojimą. Pateikiama siūlymų andragogams, kaip veiksmingai skatinti besimokančių suaugusiųjų pokyčius, nukreiptus į asmenybės kaitą, kuriant transformuojančią mokymosi aplinką.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: transformuojanti mokymosi aplinka, besimokančiojo asmenybės kaita, bendrosios kompetencijos, andragogas, sveikatos priežiūros specialistai.

Abstract

With the changing and expanding approach to the creation of a learning environment as one of the essential factors in the quality of the organisation of the learning process, the article reveals the links that underpin the importance of an andragogue's general competencies for the development of a transformative learning environment. The relevance of the scientific problem is highlighted by the theoretical and empirical search for the general competencies of the andragogue, which creates favourable preconditions for the transformation of the learner's empowerment personality. The participants in the research were employees of health-care institutions in various regions of Lithuania who have participated in in-service training events at the Centre for Continuing Studies of the Faculty of Social Sciences and Humanities at Klaipėda University. The analysis of the need for health-care professionals due to the importance of an andragogue's general competencies in creating a transformative learning environment has highlighted the direct impact of age on different needs. The results of the research show that an andragogue's general competencies help to create a transformative learning environment, in which the totality of intellectual, emotional and practical dynamics enables the learner's transformation, focusing on personal qualities, abilities, skills, attitudes and positive attitudes, and the development of a mindset for continuous improvement. Suggestions are provided to andragogues on how to streamline changes in adult learning that focus on personality change by creating a transformative learning environment.

KEY WORDS: transformative learning environment, learner personality change, general competencies, andragogue, health-care professionals.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v88i1.2412>

Ivadas

Mokymosi aplinkos kūrimas, kaip vienas esminių mokymosi proceso organizavimo kokybės veiksnių, išlieka ne tik užsienio, bet ir Lietuvos švietimo politikų dėmesio centre. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ akcentuojama, kad privalu sukurti tinkamą mokymosi aplinką, nes ji šalia mokymo programų kokybės labai svarbi kompetencijoms ugdyti(is). Mokymosi aplinkos kūrimo problematika – nuolatinis ir neišsenkamas mokslinių tyrimų bei ekspertinio domėjimosi objektas. Nauji tyrimai reikšmingi, nes kintant bei plečiantis požiūriui į mokymo(si) proceso organizavimą, kinta ir požiūris į mokymosi aplinkos kūrimą. Žvelgiant į tai, kaip *mokymosi aplinkos* sąvoka vartojama šiandien, aiškiai matyti dvi skirtingos, tačiau šio tyrimo kontekste aktualios jos raidos tendencijos. Pirmoji – siekis *mokymosi aplinkos* sąvoką vartoti nagrinėjant tiek mokytojo kuriamas ir realizuojamas mokymo(si) situacijas, tiek apibūdinant pačių besimokančiųjų mokymosi aplinką (Neifachas, Rudanov, 2013). Antroji tendencija mokymosi aplinką apibūdina kaip globalizacijos, integracijos procesų, informacijos ir komunikacijos technologijų plėtros fenomeną, kuris formuoja kiekvieno mokymosi aplinkos dalyvio (tiek besimokančiojo, tiek mokytojo) elgseną (Neifachas, 2014). Nors vienareikšmės sampratos dėl mokymosi aplinkos koncepto nėra, tyrėjai (Dumont, Istance, Benavides, 2020; Penkauskienė, 2016; Kolbergytė, 2016; De Kock, Sleegers, Voeten, 2014; Neifachas, 2014 ir kt.) vertina jos vaidmenį mokymosi proceso organizavimo ir besimokančiųjų asmenybės kaitos kokybei.

J. Adomaitienė ir I. Zubrickienė (2016) pabrėžia, kad besimokantysis, dalyvaujdamas mokymosi veikloje, kas kartą atranda kažką nauja: žinių ir patirties, išgyvenamų jausmų, emocijų, atsiduria vis naujose probleminėse situacijose, geriau pažįsta save bei kitus. Visa tai leidžia jam savarankiškai, atsakingai, iniciatyviai ir motyvuotai veikti, projektuoti savo veiksmus, konstruoti perspektyvą, siekiant savo paties nuolatinės kaitos bei veiklos transformacijos. Suaugusiųjų švietėjas ne tik ugdo kitus, bet ir pats ugdosi, nes jam vis dažniau reikia priimti iššūkius, kurie tampa vis sudėtingesni. Laikantis pamatinių besimokančio suaugusiojo principų, sudarant sąlygas laisvam mąstymui ir atviram mokymuisi, andragogui svarbu išmanyti ir suvokti esamus bei galimus veiksmų padarinius, veiklos keitimo ir tobulinimo būdus, ko reikėtų siekti ir vengti ateityje. Asmenybės kaita priklauso ne tik nuo pačių suaugusiųjų individualių mokymosi ypatumų, aktyvaus ir produktyvaus įsitraukimo bei bendradarbiavimo, bet ir nuo andragogo gebėjimo kurti mokymosi aplinką, kuri sudaro prielaidas besimokančiojo asmenybės visapusiškai plėtrai ir kaitai, siekiant jo asmens pilnutinės, vertingos raiškos.

Andragogui, be ugdomų profesinių kompetencijų, svarbios bendrosios kompetencijos, kurios leidžia sukurti mokymosi aplinką, skatinančią ir aktyvinančią

besimokančiųjų kūrybingumą, inovatyvumą (Jakubė, Juozaitis, 2012). Atlikti tyrimai (Adomaitienė, Zubrickienė, 2016; Jakubė, Juozaitis, 2012; Lambert, 2017; Allan, 2011; Bubnys, 2009 ir kt.) aktualizuoja andragogų ir besimokančiųjų bendrųjų kompetencijų aktualijas kaip atliepančias šiandienos pokyčių realijas. Tyrejai akcentuoja šių kompetencijų tobulinimo derinimą su bendražmogiškais vertybėmis, kas ypač aktualu kiekvieno mokymosi aplinkos dalyvio asmenybinei transformacijai. Nors akcentuojama, kad bendrųjų kompetencijų ugdymo dėmė su bendražmogiškais vertybėmis padeda andragogui kurti besimokančiųjų asmenybės transformacijai palankią mokymosi aplinką, skatina juos prasmingai mokytis ir tobulėti, tačiau tenka pastebėti, kad tyrimų, kurie pagrįstų besimokančiojo įgalinimo kaitai sąsają su transformacijai palankia mokymosi aplinka, kurios kūrimui ir palaikymui svarbios mokymosi aplinkoje ugdomos bendrosios kompetencijos, stinga. Tai suponuoja tyrimo problemą: kokios bendrosios kompetencijos svarbios andragogui, kuriant besimokančiojo suaugusiojo asmenybės transformacijai palankią mokymosi aplinką?

Tyrimo objektas: transformuojanti mokymosi aplinka ir bendrosios andragogo kompetencijos.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti ir pagrįsti andragogo bendrųjų kompetencijų svarbą kuriant besimokančiojo asmenybę transformuojančią mokymosi aplinką.

Tyrimo uždaviniai: 1) atskleisti transformuojančios mokymosi aplinkos kūrimo ir andragogo bendrųjų kompetencijų sąsają teorines išvagas; 2) ištirti sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų požiūrį į andragogo bendrąsias kompetencijas ir jų svarbą kuriant transformuojančią mokymosi aplinką, įgalinančią jų asmenybės kaitą.

Tyrimo metodai. Išnagrinėjus transformuojančios mokymosi aplinkos kūrimo ir andragogo tobulinamų bendrųjų kompetencijų sąsają teorines prielaidas, vykdyta apklausa (anketavimas), siekiant atlikti sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojų požiūrio dėl andragogo bendrųjų kompetencijų poreikio, kuriant besimokančiojo asmeniniams pokyčiams palankią mokymosi aplinką, analizę.

1. Transformuojančios suaugusiųjų mokymosi aplinkos kūrimo ir andragogo bendrųjų kompetencijų sąsają teorinės išvagos

Nors kompetencijos konceptas tyrėjų traktuojamas skirtingai, ieškoma savitos, situaciją ir poreikius nusakančios sampratos (Stoof, Martens, van Merrienboer, Bastiaens, 2012), tačiau dažniausia išskiriamos esminės savybės: aukšto lygio praktinė veikla nuolat aktyviai mokantis ir tobulėjant, lemianti sėkmingą veiklos rezultatą konkrečiame profesiniame kontekste, leidžianti veikti nenumatytose naujose sudėtingose situacijose ir kt. Kompetencija dažniausia apibūdinama, atsižvelgiant

į išorinius lūkesčius – darbo situacijos poreikius, gebėjimų perkeliamumą, įvertinimo galimybes, sąsajas su darbo aplinka ir žmonių santykiais, efektyvią praktinę veiklą. Kompetenciją tikslinga apibrėžti pagal ją realizuojančio asmens bendrą supratimą, taikymo tikslą, organizacijos kontekstą. Šio tyrimo kontekste andragogo kompetencijos atsiskleidžia kaip žinių, įgūdžių, požiūrių ar nuostatų derinys, esminės asmeninės savybės, kurios leidžia kompetentingai kurti mokymosi aplinką, palankią besimokančiųjų kokybinei kaitai. Jos aktualizuoja andragogo gebėjimą suprasti realius besimokančiųjų poreikius kuriant jiems naujos prasmės suvokimo galimybes, padedant išsiaiškinti ir atliepti savo siekius (aspiracijas), įvertinti situaciją, turimas žinias ir kompetencijas, identifikuoti bei spręsti problemas, sudaryti transformacijai tinkamas mokymosi sąlygas, siekiant asmeninių ar kitų vystymosi pokyčių. Todėl galios įgyja bendrosios (asmeninės) kompetencijos, parodančios, kaip andragogas priima ir elgiasi su besimokančiaisiais, kuria bendravimu ir pasitikėjimu grįstus santykius, abipusio bendradarbiavimo ryšius, tampa kartu su jais aktyviu besimokančiuoju organizuojamoje ir realizuojamoje mokymosi aplinkoje.

Analizuojant bendrųjų kompetencijų sampratą, svarbu akcentuoti, kad tai kompetencijos, didžiąja dalimi paremtos asmeninėmis savybėmis, kurias galima pritaikyti įvairiose situacijose, kurios lemia asmens tobulėjimo kokybę, profesinės veiklos efektyvumą bei socialinio gyvenimo sėkmingumą. Remiantis G. Allan'u (2011), galima išskirti bendrųjų kompetencijų kategorijas, padedančias susivokti jų įvairovę: mokymasis, mąstymas ir kūryba, kurie dalyvauja ugdant kiekvieną iš bendrųjų kompetencijų ir kuria tam prielaidas, tačiau jų kryptingumui svarbu nustatyti dimensiją: vertybinę, nuostatų ar motyvacijos. Suvokiant bendrųjų kompetencijų tarpusavio ryšius ir sudėtingumo lygius, galima išskirti mokymąsi, mąstymą bei kūrybiškumą, kaip bendrųjų kompetencijų ugdymosi, taigi ir besimokančiųjų tobulėjimo mokymosi aplinkoje prielaidas.

H. Dumont'as, D. Istance, F. Benavides'as (2020), analizuodami įvairius mokymosi aplinkos kūrimo ypatumus, pabrėžia, kad ši sąvoka apima tiek fizinius (taikomi mokymo(si) metodai, mokymo(si) turinys, mokymui(si) naudojamos erdvės, informacinės kompiuterinės ir kompensacinės priemonės ir kt.), tiek socialinius (besimokančiojo nuotaika, andragogo vaidmuo ir elgsena, besimokančiųjų grupės nuotaika, besimokančiųjų tarpusavio santykių kultūra, mokymosi motyvacija, visų mokymosi dalyvių – andragogų, besimokančiųjų, administracijos – bendravimas ir bendradarbiavimas, pagarba individualumui ir kt.) aspektus. Mokymo(si) tikslai, besimokančiųjų ir andragogų vaidmenų pasiskirstymas bei tarpusavio santykiai šio tyrimo kontekste ypač svarbūs. Besimokančiojo asmenybės kaitai aktuali mokymosi aplinka bus naudinga, leidus jam savarankiškai veikti, išnaudojus ir vystant jo kognityvinį potencialą, suteikiant pagalbą, motyvuojant siekti tikslų, jam pačiam tobulėjant ir domintis, kt., t. y. bus išnaudojama visa mokymosi aplinka, skatinant besimokančiųjų intelektualinį, emocinį ir praktinį aktyvumą.

Mokymosi, kaip savęs tobulinimo ir savojo pasaulio kūrimo, samprata plečiasi. Ji įgyja socialinę dimensiją. Iš dalies tai susiję su pačių besimokančiųjų intencija būti aktyviais ir naudingais gyvenamojo pasaulio dalyviais, jaučiančiais tarpusavio bendrystę ir įsipareigojusiaisiais visuomenei. Šiandienos aktualaus mokymosi samprata apibrėžiama sąvokomis: *autentiškumas*, *patirtis*, *dialogiškumas*, *ryšys*, *prasmė* ir *vertė*. Autentiškumas suvokiamas kaip mokymasis, kuris remiasi kiekvieno besimokančiojo individualiomis prigimtinėmis savybėmis ir mokymosi poreikiais, kaip savitai išgyventa bei suvokta mokymosi realybė. Patirtis suprantama kaip mokymosi išgyvenimas, o ne kaip galutinis mokymosi produktas. Ji įgyjama dialogiškame santykiyje su aplinka ir kitais žmonėmis. Tai padeda suvokti pasaulio vienovę, jo reiškinių tarpusavio ryšį. Mokymasis, kaip pažinimas ir augimas, yra savaime prasmingas ir vertingas. Tik jo prasmė ir vertė kiekvieno atrandama asmeniškai (Penkauskienė, 2016). Taigi aktualus mokymasis pirmiausia suprantamas kaip autentiškai išgyventa patirtis, brandinanti ir keičianti besimokantįjį. Ir nors mokymasis yra orientuotas į asmenį, nereikėtų jo traktuoti kaip savitikslio, nes suaugęs asmuo siekia prasmingai būti pasaulyje, jį kurti ir prisidėti prie jo tobulinimo. Tad į kuriamą ir realizuojamą mokymosi aplinką prasminga integruoti savikūros, praktinių gebėjimų bei įgūdžių tobulinimo, naudos visuomenei reikšmes.

A. Kolbergytė (2016), tyrinėdama besimokančių suaugusiųjų tobulėjimą, akcentuoja transformuojantį mokymąsi, kaip andragogikos teoriją, analizuojančią suaugusiųjų mokymosi būdus, siekiant esminių asmeninių ar socialinių vystymosi pokyčių, t. y. ženklios asmenybės laisvės ir brandos ugdant sąmoningumą, keičiant visuomenę atliekant atsakingą socialinį veiksma. Taigi mokymosi aplinkoje, jei ją tinkamai kuria andragogas, besimokantysis keičiasi, tikslingai nukreipiamas ir įgalinamas pokyčiams. Visų pirma transformuojantis mokymasis skatina asmeninius pokyčius, nukreiptus į asmenybės kaitą. Tai pasiekama keičiant mąstymą, t. y. ugdant sąmoningumą. Asmenybės vystymosi procesas – virsmas, pasiekiamas keičiant prasmines mąstymo schemas: naujų reikšmių konstravimas ir kitokių vidinių prasmų apie besikeičiantį pasaulį kūrimas, kai galutinis rezultatas yra naujojo asmenybės „Aš“ formavimas. Asmeninius pokyčius, ugdantis nepriklausomą ir atsakingą mąstymą, skatina asmens vidinės laisvės poreikis, kad besiugdantis žmogus priimdamas sprendimus siektų autonomijos. Antra, transformuojantis mokymasis sudaro socialinių pokyčių, kurie skatina visuomeninę transformaciją, prielaidas. Pokyčių siekiama keliant klausimus, viešinant problemas ir kritikuojant, užmezgant socialinį dialogą bei atsakingai veikiant. Socialinis veiksmas yra ne tik suaugusiųjų ugdymosi ir saviugdodos tikslas, bet ir galimybė išmokyti kritiškai mąstyti bei kritiškai kvestionuoti prielaidas, kuriomis grindžiami besimokančiojo įsitikinimai, kai išsiaiškinama jų kilmė bei pasekmės ir susidaro prasminių transformacijų galimybė. Šio tyrimo kontekste pabrėžtina bendradarbiavimo ir sanglaudos reikšmė,

siekiant kurti andragogo ir besimokančiųjų tarpusavio ryšį, suvokiant, kad suaugusiojo tobulėjimas mokymosi aplinkoje vyksta jo paties motyvacijos keistis ir sąveikos bei pokyčių iniciatyva.

D. Penkauskienė (2016) akcentuoja, kad besimokantysis mokymosi aplinkoje keisis, jei pats jo mokymasis bus tikslingas ir kryptingas. Mokymasis, kaip savęs kūrimo procesas, – tai jausmų ir emocijų, patyrimų ir protinių galių visuma. Tai kompleksiškas ir dinamiškas procesas, kuriame susipina ir pojūčiai, ir mintys, ir jausmai, o jų visuma išgyvenama kaip besimokantįjį formuojanti mokymosi realybė. Šis procesas gali būti sėkmingas arba ne. Sėkmė priklauso nuo to, ar mokantis atsiranda galimybė save pažinti. Jei tokia galimybė yra, mokymasis tampa kryptingas, nuoseklus, maksimaliai panaudojamos unikalios besimokančiojo galios ir poreikiai. Jei ne – mokymasis yra formalus ir nuasmenintas. Šio tyrimo kontekste svarbu tai, kad asmeninių pokyčių siekis prasideda nuo savęs pažinimo ir supratimo, kuris besimokantiejiems nėra lengvas uždavinys, nes jie, nors ir suaugę, nepajėgūs vieni patys imtis atsakomybės už jų įgyvendinimą, todėl jiems padėti turi andragogai, nurodydami kryptį, palaikydami, sukurdami besimokančiojo kaitą įgalinančią transformuojančią mokymosi aplinką.

Mokymąsi reikėtų suvokti kaip tobulėjimo kelią, kurio skirtingose atkarpose įgyjami, konstruojami nauji gebėjimai, patirtis, išgyvenama kaita, savęs pažinimas, kyla iššūkių, sprendžiamos problemos ir kt. Čia svarbus pagarbus ir empatiškas andragogo santykis, pripažįstantis nelygstamą kiekvieno besimokančiojo, dalyvaujančio mokymosi aplinkoje, vertę, suvokiant jį kaip unikalų ir vertingą. Užmegzti glaudų, prasmingą ryšį su besimokančiuoju yra svarbus jo transformacijos motyvuojančios mokymosi aplinkos kūrimo tikslas.

Šio tyrimo kontekste aktuali J. Mezirow'o transformacinė teorija suaugusiojo asmenybės augimo ir vystymosi bei jos nepriklausomybės skatinimo požiūriu. Andragogas mokymosi aplinkoje gali sužadinti ir įgyvendinti reikšmingus asmeninio tobulėjimo pokyčius, keldamas besimokančiųjų pasitikėjimą, skatindamas bendradarbiauti, drąsindamas ir aktyvindamas, džiaugdamasis jų laimėjimais, teikdamas pagalbą, taip sudarydamas palankias sąlygas keistis, suteikdamas ir didindamas besimokančiųjų galias. Transformuojantis mokymasis padeda suaugusiajam keisti savo asmenybę, bręsti ir tobulėti, nes kyla poreikis imtis veiksmo, siekiant pasikeisti ir pakeisti savo socialinę aplinką, praktiką (Adomaitienė, Zubrickienė, 2016). Taigi, siekiant įgalinti besimokančiojo asmenybės kaitą, būtina transformuojanti mokymosi aplinka, kurios kūrimo sėkmė priklauso ir nuo andragogo turimų šiai veiklai bendrųjų kompetencijų.

Siekiant sukurti mokymosi aplinką, kuri motyvuotų besimokančiųjų asmeninius ar socialinius pokyčius, svarbu, kad: mokymosi priemonės atitiktų keliamus tikslus ir uždavinius bei požiūrį į žinias ir mokymąsi; skatintų besimokančiųjų sa-

varankišką veiklą, bendravimą ir bendradarbiavimą; didintų pačių besimokančiųjų įtaką mokymosi procesui bei mokymosi kontrolę; skatintų pačius besimokančiuosius kelti tikslus ir įvertinti savo pasiekimus; naudojamos mokymosi priemonės keltų teigiamas emocijas ir skatintų tobulėti; būtų saugi aplinka, priimtinos taisyklės ir prisiimta atsakomybė, kitų grupės narių pritarimas bei pagarba, galimybė rodyti lojalumą, patirtį, vienas kito supratimas bei priėmimas, pagalbos teikimas ir jos gavimas, grįžtamasis ryšys bei refleksija. Visa tai liudija, kad besimokančiojo transformacijai reikšmingi įvairūs mokymosi aplinkos aspektai: intelektualiniai, socialiniai-emociniai, psichologiniai ir kt.

Šio tyrimo kontekste andragogui aktualios tos bendrosios kompetencijos, kurios sudaro prielaidas skatinti besimokančiųjų asmenybės kaitą. Tad andragogas, siekdamas kurti mokymosi aplinką, kuri įgalintų besimokančiųjų brandą, kismą ir vystymąsi, visų pirma turi gebėti sistemiškai mąstyti, priimti ir teikti grįžtamąjį ryšį, reflektuoti savo patirtį, būti iniciatyvus ir kūrybiškas. Dirbant su suaugusiųjų auditorija, kuriant transformuojančią mokymosi aplinką būtina: leisti besimokantiesiems samprotauti; priimti įvairias nuomones ir idėjas; skatinti aktyviai įsitraukti į mokymosi procesą; vertinti besimokančiuosius kaip lygiaverčius partnerius, parodyti, kad kiekviena išreikšta nuomonė ir sprendimas yra svarbūs mokymuisi, tobulėjimui; reikšti įsitikinimą, kad kiekvienas besimokantysis geba priimti kritiškus sprendimus, kt.

T. Lambert'as (2017) išskiria andragogui būtinąs bendrąsias kompetencijas, siekiant sukurti transformuojančią mokymosi aplinką: 1) *įgalinimas* – veiksminga komunikacija, išteklių ir veiksmų sutelktumas, atvirumas pokyčiams, efektyvus kūrybiškas problemų sprendimas, bendras situacijos supratimas, besimokančiųjų skatinimas tobulėti ir kt.; 2) *orientacija į išteklius ir jų panaudojimą* – pasidalytas supratimas apie atliekamą užduotį, bendras supratimas apie mokymąsi, tikslus, struktūrą, stiprių ir silpnų komandos sričių bei narių pažinimas ir kt.; 3) *glaudumas* – emocinė branda, empatija vienas kitam, atvirumas, sąžiningumas, konfidencialumas, diskusijos dėl tobulintinų dalykų, sutelktumas ir kt.; 4) *motyvavimas* – kolektyvinė atsakomybė, įsipareigojimas pasidalytoje veikloje, tikėjimas komandos verte, dalijimasis pozityvia kritika ir kt. Taigi andragogas, įgalindamas, orientuodamasis į išteklius ir jų išnaudojimą, socialinį-emocinį ugdymą, motyvavimą, kuria besimokančiųjų pokyčius skatinančią mokymosi aplinką ir ugdo jų asmeninius bei tarpusavio santykių gebėjimus, kurių vieni svarbiausių – reflektavimas ir mokymasis mokytis, kurie tiesiogiai veikia asmenybės brandą ir kaitą. Andragogui svarbu įgalinti besimokantįjį reflektuoti savo patirtį atskleidžiant naujas perspektyvas ir išvalgas, skatinant mokytis, asmeninį ar socialinį veiksmingumą. Remiantis R. Bubnio (2009) išvalgomis, refleksijos nauda dvejopa: 1) ji aktuali kaip mokymosi besimokančiojo tobulėjimui bei reflektavimo ir mokymosi mo-

kytis kompetencijos lavinimo priemonė; 2) kaip metodas, suteikiantis andragogui informacijos apie besimokančiojo problemas, lūkesčius ir poreikius, paverčiant besimokančiųjų patirtį akivaizdžia.

Taigi siekiant besimokančių suaugusiųjų brandos ir kokybinių pokyčių į mokymosi aplinką prasminga integruoti saviugdos, praktinių gebėjimų ir įgūdžių tobulinimo bei naudingumo aspektus. Nors suaugusiojo tobulėjimą mokymosi aplinkoje skatina jo paties motyvacija keistis ir pokyčių siekis, pabrėžtina sąveikos bei sanglaudos, andragogo bendrųjų kompetencijų svarba, siekiant sukurti transformuojančią mokymosi aplinką, kuri įgalintų besimokantįjį keistis. Tai kompleksiška ir dinamiška mokymosi aplinka, kurioje susipina intelektinis, emocinis ir praktinis aktyvumas, o jų visuma formuoja besimokantįjį, kai asmeninių pokyčių siekis prasideda nuo savęs pažinimo ir supratimo, reflektavimo, mokymosi mokyti, kurie tiesiogiai veikia besimokančiojo asmenybės transformaciją, asmeninius ar socialinius vystymosi pokyčius.

2. Sveikatos priežiūros specialistų požiūrio į andragogo bendrųjų kompetencijų svarbą kuriant besimokančiojo asmenybės transformacijai palankią mokymosi aplinką tyrimas

Tyrimo organizavimo, metodologijos ir metodų apibūdinimas. Siekiant empiriškai pagrįsti tyrimo problemos aktualumą, remtasi ne vien teorinėmis prielaidomis, bet atliktas empirinis tyrimas, taikant kiekybinio tyrimo strategiją, siekiant nustatyti tiriamo reiškinių aktualumą ir jį įvertinti, atskleisti tyrimo dalyvių požiūrius, andragogo bendrųjų kompetencijų kuriant mokymosi aplinką, įgalinančią besimokančiojo suaugusiojo kaitą, svarbą.

Tyrimas vykdytas etapais: 1) pasiruošimas tyrimui, atliekant metodologinį pagrindimą (temos formulavimas, tyrimo problemos aptarimas, tyrimo objekto apibūdinimas, tyrimo tikslo ir uždavinių nusakymas, tyrimo metodų numatymas, mokslinės literatūros analizė); 2) tyrimo proceso organizavimas, metodų ir procedūrų aptarimas, tiriamųjų kontingento – imties tūrio – parinkimas ir kt.; 3) empirinių duomenų rinkimas; 4) gautų duomenų apdorojimas, analizė ir interpretacija; 5) išvadų formulavimas ir, remiantis tyrimo rezultatais, siūlymų pateikimas.

Pasirinkta apklausa (anketavimas), kurioje dalyvavo sveikatos priežiūros įstaigų ($N = 14$) darbuotojai, 2021 m. rugsėjo–gruodžio mėn. dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo renginiuose Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Tęstinių studijų centre. Iš jų dauguma (58,5 proc.) dalyvių – iš Klaipėdos miesto, 16,2 proc. – Vakarų Lietuvos regiono gyventojai, ketvirtadalis (25,3 proc.) – asmenys iš kitų Lietuvos regionų. Tyrime dalyvavo sveikatos priežiūros specialistai: slaugos, visuomenės sveikatos, socialinio darbo ir kt. ($N = 103$).

Tokia tyrimo imtis leido gana reprezentatyviai pristatyti tyrimo problematiką. Šiam tyrimui pasirinkta imtis yra tikimybinė patogioji, tikslinė. Tyrimo daugumą (66,3 proc.) sudarė bendrosios praktikos, intensyviosios slaugos, anestezijos, bendruomenės, operacinės ir psichikos sveikatos srities slaugytojai.

Anketos klausimyną sudarė struktūriniai blokai: 1) instrukcija respondentams, apibūdinant tyrimo tikslą, nurodant tyrimo organizatorių, garantuojant anketos anonimiškumą ir kt.; 2) į diagnostiką kreipiantys klausimai, siekiant nustatyti respondentų požiūrį į jiems aktualius andragogo kuriamos mokymosi aplinkos aspektus, andragogo bendrųjų kompetencijų svarbą, besimokančiojo kaitos įgalinimo galimybes andragogui kuriant transformuojančią mokymosi aplinką ir kt.; 3) demografiniai klausimai, skirti išsiaiškinti respondentų demografinius duomenis (lytis, amžius, darbo stažas, išsilavinimas, veiklos sritis ir kt.).

Tyrimo duomenų apdorojimui ir analizei naudotas kompiuterinės duomenų kaupimo ir analizės *SPSS 16.0* statistinis paketas, grafiškai vaizduojama *Microsoft Office Excel 2013* programa. Tyrimo duomenys analizuoti taikant aprašomosios ir lyginamosios statistikos metodus. Skaičiuoti atsakymų bendrieji pasiskirstymai absoliučiaisiais skaičiais ir procentais. Apdorota informacija susisteminta ir pateikta grafiškai.

Laikantis tyrimo etikos, anonimiškumo principas garantuotas, siekiant įgyti tyrimo dalyvių pasitikėjimą tyrėjais ir tikintis nuoširdžių bei objektyvių atsakymų į tyrimo klausimus. Respondentai užtikrinti, kad nebus pateikiami jų individualūs duomenys, tyrimo metu gauti rezultatai bus naudojami tik siekiant apibendrinti, palyginti ir iš jų kylantiems siūlymams pristatyti. Savanoriškumo principas garantuotas, suteikiant apklaustiesiems galimybę tyrime dalyvauti savo noru, bet kuriuo momentu pasinaudoti teise atsisakyti arba nutraukti savo dalyvavimą. Pagarbos principas garantuotas, respondentus supažindinus su tyrimo tikslu, paaiškinus, kaip bus vykdomas tyrimas ir kt.

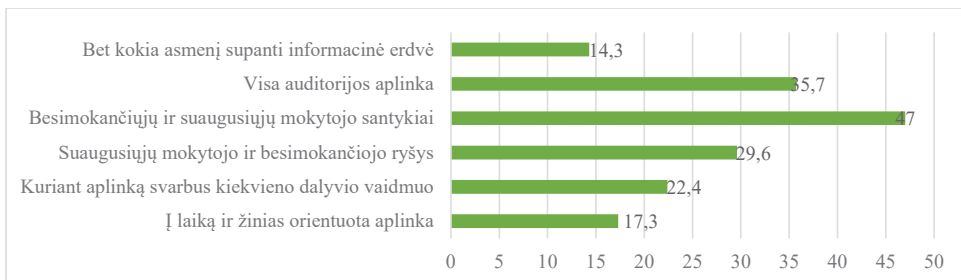
Respondentų demografinių charakteristikų analizė. Demografinė analizė atskleidė, kad absoliučiąją daugumą sudarė moterys: jų – net 90,5 proc. Tyrime dalyvavusių sveikatos priežiūros specialistų amžius siekia nuo 26 m. iki 51 m. ir daugiau. Didžiąją dalį respondentų sudarė 41–50 m. amžiaus asmenys (56,1 proc.), mažiausiai tyrime dalyvavo 26–30 m. amžiaus darbuotojų (13,4 proc.). Pusė (53,8 proc.) respondentų turi didesnę nei 21 m. darbo stažą, trečdalis (28,6 proc.) – 16–20 m., mažiau apklaustųjų dirba 11–15 m. (13,4 proc.) ir kt. Gautų duomenų analizė atskleidė, kad dauguma respondentų turi aukštesnįjį (45,2 proc.), po trečdalį – aukštąjį neuniversitetinį (27 proc.) ir aukštąjį universitetinį (28,8 proc.) išsilavinimą. Taigi dauguma tyrimo dalyvių yra vyresnio amžiaus ir išsilavinimą įgijo medicinos mokyklose, vėliau jas pervadinus aukštesniosiomis medicinos mokyklomis. Kiti parengti pagal aukštųjų neuniversitetinių mokyklų

studijų programas kolegijose, o likusieji aukštąjį universitetinį išsilavinimą įgijo Klaipėdos, Kauno ir Vilniaus universitetuose. Apibendrinta demografinių charakteristikų analizė atskleidė, kad tyrime dominuoja vyresnio amžiaus, didelę darbo patirtį turinčios sveikatos priežiūros specialistės (slaugytojos).

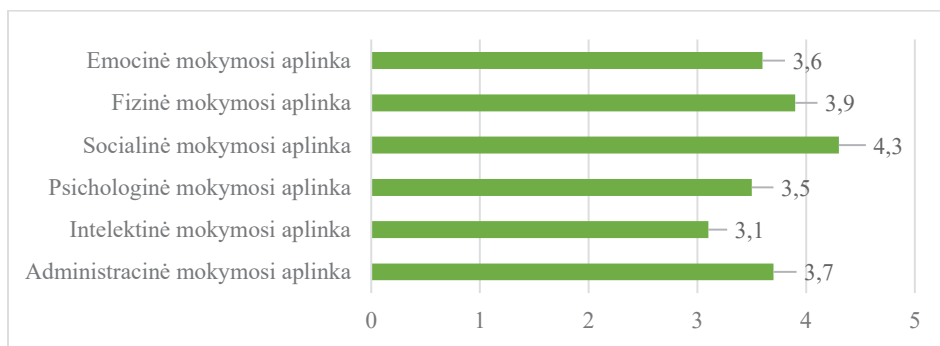
Pagrindinių tyrimo rezultatų analizė. Besimokančiam suaugusiajam, siekiant jo, kaip asmens, kaitos, ypač svarbi kuriama mokymosi aplinka, tad atliekant tyrimą visų pirma siekta išsiaiškinti, kaip respondentai supranta mokymosi aplinką (1 pav.).

Atsižvelgiant į respondentų pasirinktas mokymosi aplinkos sampratas matyti (1 pav.), kad, respondentų nuomone, mokymosi aplinka apima ne tik mokymą ir mokymąsi, bendravimą ir bendradarbiavimą, bet ir pagrindinius veikėjus – andragogą bei besimokančiuosius, kurie ir kuriems kuriama mokymosi aplinka. Kadan gi mokymosi aplinka respondentų apibrėžta gana įvairiai, gauti duomenys pagrindžia prielaidą, kad kiekvienas besimokantysis savaip suvokia mokymosi aplinką ir aktualizuoja ją, kuri jam vertingesnė tobulėjimo aspektu. Tad kiekvienam aktualiausia ta mokymosi aplinka, kuri palankiausia jo mokymuisi ir kaitai.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė statistiškai reikšmingą ryšį tarp respondento pasirinktos mokymosi aplinkos sampratos ir respondentų amžiaus skirtumo. Nustatyta, kad vyresnio amžiaus (51 m. ir daugiau) suaugusiesiems ypač svarbūs santykiai su andragogu ir kitais besimokančiaisiais ($\chi^2 = 16,208$, $df = 4$, $p < 0,003$), be to, svarbus kiekvieno mokymosi aplinkos dalyvio vaidmuo ($\chi^2 = 11,704$, $df = 4$, $p < 0,02$), nustatyti statistiškai reikšmingi ryšiai. Jauniausi (iki 25 m.) tyrimo dalyviai mokymosi aplinką supranta kaip auditoriją, kuri aprūpinta būtinomis šiuolaikinėmis techninėmis priemonėmis, nustatytas stiprus statistinis ryšys ($\chi^2 = 11,491$, $df = 4$, $p < 0,022$). Analizuojant tyrimo rezultatus, atskleista, kad kuo vyresnis besimokantis suaugusysis, tuo labiau jis mokymosi aplinką sieja su andragogo ir besimokančiųjų santykiais, t. y. aktualizuoja socialinius, emocinius, psichologinius mokymosi aplinkos kūrimo aspektus asmeninio vystymosi pokyčiams.

1 pav. Kiekvieno dalyvio mokymosi aplinkos kūrimo samprata (proc.)

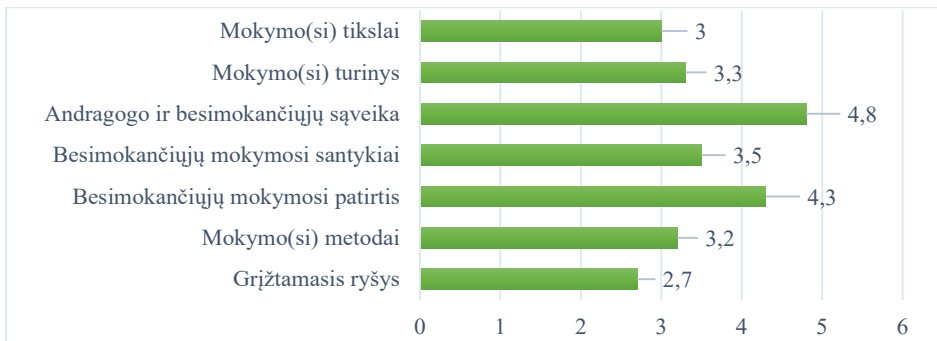

2 pav. Mokymosi aplinkos komponentių vertinimas (balais)

Siekta išsiaiškinti, kokia mokymosi aplinka respondentams svarbi, siekiant asmeninių pokyčių (2 pav.). Jų atsakymai ranguoti pagal vertinimo skalę nuo 1 iki 5, kur: 1 – *visiškai nesvarbi*; 2 – *nesvarbi*; 3 – *nei svarbi, nei nesvarbi*; 4 – *svarbi*; 5 – *labai svarbi*.

Gauti duomenys (2 pav.) atskleidė, kad respondentams daugiau ar mažiau svarbios visos mokymosi aplinkos komponentės, ypač svarbi – socialinė mokymosi aplinka (4,3), skatinanti tobulėti bendraujant, sąveikaujant, teikiant ir priimant pagalbą. Šio tyrimo dalyviams svarbios ir fizinė (3,9) bei administracinė (3,7) mokymosi aplinkos, kurios sudaro tinkamas sąlygas mokytis, nes sprendžia aprūpinimo materialiniais ištekliais ir tinkamo mokymosi proceso organizavimo klausimus. Kadangi fizinę mokymosi aplinką respondentai įvardijo kaip antrąjį prioritetą, galima daryti prielaidą, kad ji svarbi suaugusiųjų mokymuisi, naujų reikšmių konstravimui ir kitų vidinių prasmų formavimui. Tačiau siekiant besimokančio suaugusiojo visapusiško tobulėjimo ir kaitos, ypač prasmingos asmens mokymosi bei tobulėjimo raiškos, akcentuotinos intelektinės, socialinės-emocinės mokymosi aplinkos dimensijos.

H. Dumont'o, D. Istance ir F. Benavides'o (2020) tyrimo išvada atskleidžia, kad mokymo(si) aplinka suprantama kaip dinamiška keturių veiksnių – besimokantis, andragogas ar kiti suaugusiųjų švietimo specialistai, mokymo(si) turinys ir patalpa bei technologijos – sąveika. Atliekant tyrimą išryškėjo respondentų nuomonė dėl svarbiausių elementų, kuriant tobulėjimui palankią mokymosi aplinką (3 pav.). Apklaustųjų atsakymai ranguoti pagal vertinimo skalę nuo 1 iki 5, kur 1 – *visiškai nesvarbus*; 2 – *nesvarbus*; 3 – *nei svarbus, nei nesvarbus*; 4 – *svarbus*, o 5 – *labai svarbus*.

3 pav. Asmenybės kaitai palankios mokymosi aplinkos elementų vertinimas (balais)

Gauti rezultatai (3 pav.) atskleidė, kad respondentams, vertinant mokymosi aplinką, ypač svarbi jų ir andragogo sąveika (4,8), atsižvelgimas į jų mokymosi patirtį (4,3) ir tarpusavio santykiai su kitais besimokančiais (3,5). Taigi kuriant mokymosi aplinką ir siekiant kokybiškos besimokančiųjų asmenų kaitos, svarbu įvertinti ir išnaudoti jų mokymosi patirtį, tarpusavio sąveiką grįsti bendravimu ir pasitikėjimu, abipusiu bendradarbiavimu. Deja, bet nei svarbus, nei nesvarbus šio tyrimo dalyviams yra grįžtamasis ryšys (2,7), nors tyrimo kontekste jis ypač svarbus. Kaip pabrėžia J. Adomaitienė ir I. Zubrickienė (2016), grįžtamasis ryšys padeda sukurti tokią mokymosi aplinką, kurioje pats mokymosi procesas lemia besimokančiųjų asmenybės transformaciją. Taigi siekiant šio tikslo aktualūs andragogo kuriamos mokymosi aplinkos aspektai: įvairių mokymo(si) metodų ir priemonių taikymas, materialinis techninis pakankamumas renkantis būtinus metodus ir priemones, mokymo(si) tikslų formulavimas, tiksluose detalizuojamų kompetencijų aktualumas bei atitiktis mokymosi poreikiams, mokymo(si) turinio projektavimas ir pateikimas, turinio prieinamumas savarankiškam mokymuisi, komunikacija, sąveika, motyvacija, adaptacija, refleksija, grįžtamasis ryšys ir kt.

A. Kolbergytė (2016) akcentuoja, kad andragogas, kurdamas saugią ir atvirą mokymosi aplinką, inicijuoja suaugusiųjų asmeninius bei socialinius vystymosi pokyčius, kuriuos įgyvendina keldamas klausimus, viešindamas problemas ir kritikuodamas, megzdamas socialinį dialogą bei atlikdamas atsakingą veiksmą ir kt. Respondentų klausta, ar nuo andragogo turimų bendrųjų kompetencijų priklauso suaugusiojo asmenybės kaitai palankios mokymosi aplinkos kūrimas. Kadangi didžioji dauguma (83,6 proc.) pateikė teigiamą atsakymą, reiškia tyrimo dalyviai supranta, kad transformuojančios mokymosi aplinkos, įgalinančios jų asmenybės kaitą, kūrimas priklauso ir nuo andragogo ugdomų bendrųjų kompetencijų.

Respondentų nuomone, andragogui svarbiau ugdyti profesines (63,9 proc.), o ne bendrąsias (36,1 proc.) kompetencijas, tai liudija, kad nepakankamai vertinama

jo asmeninio tobulėjimo svarba, kuriant transformuojančią mokymosi aplinką bei siekiant užtikrinti besimokančiųjų asmenybės kaitą. Tad svarbu akcentuoti, kad andragogui, be tobulinamų profesinių kompetencijų, svarbios bendrosios kompetencijos, paremtos asmeninėmis savybėmis, kurios padeda jam kurti mokymosi aplinką, kuri skatina besimokančiųjų asmenybės transformaciją, lemia andragogo veiklos efektyvumą ir socialinės sąveikos sėkmingumą. Ypač svarbu, kad gebėtų sistemiskai mąstyti, priimti ir teikti grįžtamąjį ryšį, reflektuoti patirtį, rodyti iniciatyvą ir kūrybiškai veikti.

Nustatyta, kad respondentų nuomonės dėl to, kokios kompetencijos andragogams svarbiausios, statistiškai reikšmingai skiriasi ($\chi^2 = 14,659$; $df = 2$; $p = 0,001$) amžiaus aspektu. Pažvelgus į rangų vidurkius, galima daryti išvadą, kad vyresnio amžiaus (41–50 m. – 56,61) respondentai linkę manyti, jog andragogai turi ugdyti bendrąsias kompetencijas. Ši tendencija mažiau ryški tarp vidutinio amžiaus (31–40 m. – 23,45) respondentų, mažiausiai ryški – tarp jauniausių (iki 25 m. – 34,82) tyrimo dalyvių.

Gautų duomenų analizė atskleidė, kad respondentams svarbu, jog andragogas, kurdamas transformuojančią mokymosi aplinką, orientuotųsi į jų asmeninio potencialo vystymą ir saviugdą (28,6 proc.), profesinių kompetencijų (59,4 proc.) ir asmeninių savybių (36,9 proc.) tobulinimą, modernių informacinių ir komunikacinių technologijų taikymą (56,1 proc.), bendravimo, bendradarbiavimo (57,6 proc.), kritinio mąstymo (24,8 proc.), kūrybiškumo (26,4 proc.), mokymosi mokytis (20,2 proc.) bei reflektavimo (22,4 proc.) skatinimą ir kt. Taigi šio tyrimo dalyviai nepakankamai įžvelgia, kad andragogas, kurdamas suaugusiųjų asmeninius pokyčius įgalinančią mokymosi aplinką, ugdo ir jų prasminėms transformacijoms ypač svarbius asmeninius bei tarpusavio santykių gebėjimus, kurie sudaro prielaidas jiems įgyvendinti ugdymosi ir saviugdą tikslus, – tai kritinis kūrybinis mąstymas, reflektavimas ir mokymasis mokytis.

Nustatyta, kad respondentų nuomonės dėl to, kokias jų bendrąsias kompetencijas turėtų ugdyti andragogas, kurdamas transformuojančią mokymosi aplinką, statistiškai reikšmingai skiriasi ($\chi^2 = 14,659$; $df = 2$; $p = 0,001$) amžiaus aspektu. Remiantis rangų vidurkiais, galima daryti išvadą, kad vyresnio amžiaus (41–50 m. – 56,61) respondentai linkę manyti, jog andragogai turi ugdyti jų gebėjimą reflektuoti. Ši tendencija mažiau ryški tarp vidutinio amžiaus (31–40 m. – 23,45) respondentų, mažiausiai ryški – tarp jauniausių (iki 25 m. – 34,82) tyrimo dalyvių.

T. Lambert'o (2017) atliktas tyrimas atskleidė, kad suaugusiųjų asmenybės kaitai įtakos turi andragogo kuriama palanki mokymosi aplinka, kuri besimokančiuosius įgalina veiksmingai bendrauti, sutelkti išteklius ir veiksmus, atsiverti pokyčiams, orientuotis į išteklius, sąveikauti, dalytis geranoriška kritika ir kt. Šio tyrimo dalyvių teirautasi, kokie veiksniai turi įtakos jų asmeniui tobulėjimui mokymosi aplinkoje (4 pav.).

4 pav. Suaugusio besimokančiojo asmenybės transformaciją lemiantys veiksniai (proc.)

Dauguma tyrimo dalyvių nurodė, kad jų asmenybės kaitą mokymosi procese lemia veiksminga andragogo ir besimokančiojo sąveika (58,7 proc.) bei palanki mokymosi aplinka (56,4 proc.). Taigi respondentai sąveiką laiko vienu pagrindinių besimokančiojo asmeninių vystymosi pokyčių garantijų. Pastebėtina, kad ji ne tik leidžia andragogui veikti, bet ir užtikrina, kad besimokantieji įgytų būtinų žinių, gebėjimų, juos lydėtų mokymosi sėkmė. Tyrimu nustatyta, kad asmenybės kaitą, vyresnio amžiaus (41–50 m.) respondentų nuomone, lemia tikslingai ir kryptingai organizuotas mokymo(si) procesas bei palanki mokymosi aplinka, nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys ($\chi^2 = 25,981$, $df = 15$, $p < 0,038$). Be to, nustatyta, kad vyresnio amžiaus (41–50 m.) respondentai labiau nei jaunesnieji (iki 25 m. ir 26–30 m.) laikosi dominuojančio požiūrio, jog andragogas kuria mokymosi aplinką ($\chi^2 = 19,139$, $df = 9$, $p < 0,024$); mokymosi aplinkos kūrėjai yra visi mokymosi proceso dalyviai – andragogas ir besimokantieji ($\chi^2 = 17,408$, $df = 9$, $p < 0,043$). Taigi šie respondentai vertina palankios mokymosi aplinkos ir savo, kaip besimokančiojo, vaidmens svarbą kuriant šią aplinką. Darytina prielaida, kad andragogas, inicijuodamas suaugusiųjų intelektualinę, emocinę ir praktinę mokymosi aktyvumą, kuria transformuojančią mokymosi aplinką, skatinančią kiekvieno besimokančiojo asmenybės transformaciją.

Siekta išsiaiškinti, kokia mokymosi aplinka įgalina suaugusio besimokančiojo asmenybės kaitą. Respondentų atsakymai ranguoti pagal vertinimo skalę nuo 1 iki 5, kur: 1 – *visiškai nesvarbi*; 2 – *nesvarbi*; 3 – *nei svarbi, nei nesvarbi*; 4 – *svarbi*; 5 – *labai svarbi*. Remiantis empirinių duomenų analize, kad mokymosi aplinka įgalintų jų asmenybės kaitą, svarbu: tarpusavio sutarimu ir pagarba, galimybe

demonstruoti lojalumą ir savo patirtį, besąlygišku vienas kito priėmimu paremti pačių besimokančiųjų tarpusavio santykiai (4,64); pagarba, draugiškumu, supratimu, palaikymu pagrįsti andragogo ir besimokančiųjų tarpusavio santykiai (4,56); tinkamų mokymosi sąlygų visiems besimokantiesiems, galimybių mokytis savo tempu sudarymas (4,35); pagalba ugdantis ir tobulinant kompetencijas (4,28) ir kt. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad respondentai mokymosi aplinką, įgalinančią besimokančiojo asmenybės kaitą, sieja su sąveika, kai tiek santykiai su andragogu, tiek su kitais besimokančiais grindžiami pagarba, bendravimu, dalijimusi patirtimi, pagalba. Pastebėtina, kad tokioje aplinkoje kiekvienas besimokantysis gali ne tik jaustis įvertintas, suprastas ir saugus, bet ir augti, tobulėti bei keistis. J. Biggs'o (2009) požiūriu, mokymasis vyksta ne tada, kai besimokantysis gauna „porciją“ informacijos, bet tada, kai jis, sąveikaudamas su jį supančia aplinka, keičia savo supratimą ir šią supančią aplinką ima matyti kitaip – naujai. Taigi vyksta prasminė transformacija, nes atsiranda poreikis imtis veiksmo, siekiant pasikeisti, keičiant savo socialinę aplinką, praktiką.

J. Adomaitienės ir I. Zubrickienės (2016) teigimu, šiuolaikinei suaugusiųjų mokymosi praktikai aktualu, kad andragogas ne tik padėtų tikslingai ir aktyviai mokytis, bet ir sudarytų sąlygas keisti įsitikinimus, mąstymo stereotipus į laisvą ir sąmoningą savo veiklos, kitų ir pasaulio suvokimą, gebėjimą veikti nuolat kintančioje aplinkoje bei pačiam keistis. Taigi, siekiant įgalinti besimokančiojo asmenybės kaitą, būtina kurti mokymosi aplinką, kurioje mokymosi veiksmingumas vertintinas kaip tikslingas energijos potencialo kreipimas į asmenybės augimą ir vystymąsi, veiklos tobulinimą, su tuo susijusių asmeninių savybių, gebėjimų, įgūdžių, nuostatų formavimą, teigiamo požiūrio ir nusiuteikimo nuolatinį puoselėjimą. Kaip atskleidžia šis tyrimas, teigiamas požiūris į mokymąsi (29,4 proc.), pagarba paremti andragogo ir besimokančiųjų santykiai (48,4 proc.), savarankiškas ir individualus mokymasis (32,5 proc.), palanki emocinė atmosfera (45,6 proc.), kompetencijų įgijimas ir ugdymas (63,3 proc.), orientacija į kiekvieno besimokančiojo poreikius (56,1 proc.) ir kt. sukuria mokymosi aplinką, įgalinančią besimokančiojo asmenybės transformaciją. Remiantis J. Adomaitiene ir I. Zubrickiene (2016), lygiaverčiu bendravimu ir bendradarbiavimu pagrįsta mokymosi aplinka ypač veiksminga asmenybės transformacijai, visybiškam ir autentiškam sąlyčiui su savimi, kitu ir pasauliu (refleksijai, savirefleksijai), visapusiškam asmenybės vystymuisi.

Apibendrinta sveikatos priežiūros specialistų požiūriu į andragogo bendrųjų kompetencijų svarbą kuriant transformuojančią mokymosi aplinką tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad vyresnio amžiaus respondentams svarbus kiekvieno mokymosi proceso dalyvio vaidmuo mokymosi aplinkoje, bet svarbiausia – santykiai su andragogu ir kitais besimokančiais. Tuo tarpu jaunesniems jų kolegoms aktualu, kad mokymosi aplinka visų pirma būtų aprūpinta visomis būtino-

mis šiuolaikinėmis techninėmis priemonėmis. Respondentai aktualizuoja socialinę mokymosi aplinką kaip reikšmingą jų asmeninio tobulėjimo raišką, tačiau nepakankamai įvertina intelektualinės ir emocinės mokymosi aplinkos vaidmenį. Tyrimo dalyviai akcentuoja jų mokymosi patirties vertinimo ir išnaudojimo aktualumą mokymosi procese, bet nepakankamai suvokia grįžtamojo ryšio įtaką jų asmenybės transformacijai.

Daugelis supranta, kad tobulėjimui palankios mokymosi aplinkos kūrimas priklauso ir nuo andragogo tobulinamų bendrųjų kompetencijų. Vyresnio amžiaus respondentai pripažįsta, kad andragogui svarbios bendrosios kompetencijos, ypač gebėjimas bendrauti, bendradarbiauti, sistemiškai mąstyti, teikti grįžtamąjį ryšį ir pagalbą, reflektuoti, būti iniciatyviam ir kūrybiškam. Tuo tarpu vidutinio ir jaunesnio amžiaus respondentai, nepakankamai vertindami andragogo bendrųjų kompetencijų, paremtų asmeninėmis savybėmis, svarbą, akcentuoja andragogo profesinių kompetencijų tobulinimo būtinybę. Daugelis jų supranta, kad andragogas, kurdamas mokymosi aplinką, įgalina ir besimokančiųjų bendrųjų kompetencijų kaitą, tačiau tyrimo dalyviai nepakankamai išvelgia kritinio kūrybinio mąstymo, reflektavimo ir mokymosi mokytis gebėjimų ugdymo(si) aktualumą asmenybės augimui ir vystymuisi bei veiklos tobulinimui. Skirtingai nei vidutinio ir jaunesnio amžiaus respondentams, vyresniems jų kolegoms svarbiau ugdytis gebėjimą reflektuoti mokymosi procese.

Respondentai vertina veiksmingo mokymosi proceso ir palankios mokymosi aplinkos vaidmenį jų asmenybės kaitos kokybei. Vyresnio amžiaus respondentai, skirtingai nei jaunesnieji, pripažįsta, kad mokymosi aplinką kuria visi mokymosi proceso dalyviai – andragogas ir besimokantieji. Respondentai mokymosi aplinką, įgalinančią besimokančiojo asmenybės kaitą, sieja su tarpusavio sąveika, kai tiek santykiai su andragogu, tiek su kitais besimokančiais yra konstruktyvūs, pagarbūs, lygiaverčiai. Kuo tyrimo dalyvis vyresnis, tuo labiau jis transformuojančią mokymosi aplinką sieja su andragogo ir besimokančiųjų santykiais.

Išvados ir siūlymai

Nors suaugusiojo tobulėjimą lemia jo paties motyvacija keistis ir pokyčių siekis, transformuojančioje mokymosi aplinkoje galios įgyja andragogo bendrosios kompetencijos, įgalinančios suaugusiojo mokymosi veiksmingumą, jo asmenybės transformaciją, kokybinius asmeninius pokyčius. Transformuojanti mokymosi aplinka – tai kompleksiška ir dinamiška mokymosi erdvė, kurioje sąveikauja intelektualinis, emocinis ir praktinis aktyvumas, o jų visuma įgalina besimokančiojo asmenybės transformaciją, suteikiant būtiną informaciją, išteklius, žinias, kompetencijas, skatinant savęs pažinimą, reflektavimą, mokymąsi mokytis, visą energijos

potencialą nukreipiant į su asmenybės augimu ir vystymusi bei veiklos tobulinimu susijusių asmeninių savybių, gebėjimų, įgūdžių, nuostatų bei teigiamo požiūrio ir nusiteikimo nuolat tobulėti ugdymą. Siekiant visapusiško asmenybės vystymosi, visybiško ir autentiško sąlyčio su savimi, kitu ir pasauliu, veiksmingos asmenybės transformacijos, suaugusiojo brandos ir kokybiškų asmeninių pokyčių, į mokymosi aplinką tikslinga integruoti besimokančiojo savikūros, praktinių gebėjimų ir įgūdžių tobulinimo bei naudingumo prasmes, sudarant sąlygas pasitikėjimo, nepriklausomybės, iniciatyvos, laisvės, atsakomybės ir kt. raiškai.

Atlikus sveikatos priežiūros specialistų poreikio analizę dėl andragogo bendrųjų kompetencijų svarbos kuriant transformuojančią mokymosi aplinką, nustatyta, kad amžiaus rodiklis turi lemiamos įtakos skirtingiems poreikiams. Tyrimas atskleidė, kad vyresnio amžiaus respondentų asmeninio tobulėjimo kaitai veiksmingiausia socialinė mokymosi aplinka, kur puoselėjami konstruktyvūs, pagarbūs, lygiaverčiai santykiai sąveikaujant tiek su andragogu, tiek su kitais besimokančiais, tuo tarpu jaunesnio amžiaus atstovai prioritetą teikia fizinei mokymosi aplinkai, dėmesį kreipdami į materialinę techninę aprūpinimą moderniomis skaitmeninėmis priemonėmis. Visos respondentų amžiaus grupės nepakankamai vertina intelektualinės ir emocinės mokymosi aplinkos vaidmenį suaugusiojo asmenybės transformacijai. Kuo vyresnis tyrimo dalyvis, tuo labiau jis akcentuoja palankios transformacijai mokymosi aplinkos ryšį su andragogo ir besimokančiųjų santykiais. Vyresnio amžiaus respondentų, skirtingai nei jaunesniųjų, požiūriu, atsakomybę už transformuojančios mokymosi aplinkos kūrimą turi prisiimti visi jos dalyviai, pripažįstant kiekvieno mokymosi aplinkos dalyvio indėlį.

Atlikus tyrimą atskleista unikalios suaugusiojo mokymosi patirties vertinimo ir panaudojimo įtaka jo asmenybės transformacijai, bet trūksta supratimo dėl grįžtamojo ryšio poveikio šiuo aspektu. Vyresnio amžiaus sveikatos specialistų nuomonė patvirtina andragogo tobulinamų bendrųjų kompetencijų svarbą, tuo tarpu jaunesnės amžiaus grupės labiau orientuojasi į andragogo profesinių kompetencijų aktualumą kuriant transformuojančią mokymosi aplinką. Nustatyta, kad tyrimo dalyviai nepakankamai suvokia kritinio kūrybinio mąstymo, reflektavimo ir mokymosi mokyti gebėjimų aktualumą asmenybės ir veiklos transformacijai. Šiuo tikslu vyresniesiems labiau nei vidutinio ir jaunesnio amžiaus tyrimo dalyviams svarbu ugdytis gebėjimą reflektuoti.

Tyrimo rezultatai aktualizuoja siūlymus, kad bendrosios andragogo kompetencijos padeda kurti suaugusiųjų asmenybės transformaciją įgalinančią mokymosi aplinką, visapusiškiau pažįstant besimokančiojo asmenybę, nustatant jo žinių ir kompetencijų lygį, problemas, poreikius ir lūkesčius, įtraukiant į kuo įvairesnę veiklą, naudojantis moderniomis skaitmeninėmis technologijomis, taikant į besimokantįjį orientuotus aktyvumą skatinančius metodus, skatinant savarankišką

mokymąsi, naujų prasmų kūrimą ir analizę, atliekant praktines užduotis, diskutuojant, sprendžiant problemas, nagrinėjant atvejus, daugiau laiko bendraujant su besimokančiais, o ne dėstant medžiagą, skatinant mąstyti, kelti klausimus, pasirinkti norimą veiklą, mokymosi metodus, atsiskaitymo būdą, mokymosi tempą, vertinti ir įsivertinti, kartus su andragogu kurti transformuojančią mokymosi aplinką, įsitraukti, aktyviai dalyvauti, bendradarbiauti, dalytis patirtimi ir kt.

Literatūra

- Adomaitienė, J., Zubrickienė, I. (2016). *Projektai mokymo(si) procese: andragoginės sąveikos optimizavimo aspektas*. Monografija. Klaipėda: KU leidykla.
- Allan, W. G. (2011). *Edward de Bono mąstymo kaip bazinės kompetencijos integracija į Lietuvos bendrąsias programas. dBT mąstymo modelio integravimo būdo aprašas*. Projektas „Mąstymo kompetencijos lavinimas“ (Nr. VP1-2.2-ŠMM-05-K-01-084), įgyvendinamas pagal priemonę „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“. Kaunas: VDU leidykla. Prieiga internete: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_dBT_mastymo_modelio_integravimo_budo_aprasas.pdf [žiūrėta 2021-12-10].
- Biggs, J. (2009). *Teaching for quality learning at university*. Suffolk: St Edmundsbury Press.
- Bubnys, R. (2009). *Reflektyvus mokymasis kaip edukacinis fenomenas ugdant specialiuosius pedagogus aukštojoje mokykloje*. Daktaro disertacija. Prieiga internete: http://www.lvb.lt/primu_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=su&docid=elaBaetD1807287&fromsitemap=1&afterPDs=true [žiūrėta 2021-12-19].
- De Kock, A., Slegers, P., Voeten, J. M. (2014). New Learning and the Classification of Learning Environments in Secondary Education. *Review of Educational Research*, Vol. 74, No. 2, p. 141–170.
- Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (Eds.) (2020). *The Nature of learning. Using research to inspire practice*. Paris: OECD Publishing.
- Kolbergytė, A. (2016). *Suaugusiųjų saviugda kaip transformuojantis ugdymas*. Daktaro disertacija. Vilnius: MRU leidykla.
- Jakubė, A., Juozaitis, A. M. (2012). *Bendrujų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Vilniaus universitetas. Prieiga internete: http://www4066.vu.lt/Files/File/Bendruju_kompetenciju_ugdymas.pdf [žiūrėta 2021-12-06].
- Lambert, T. (2017). *Team Competency*. Research Report. Penna. Prieiga internete: www.penna.com/newsopinion/research/Team_Competency.pdf [žiūrėta 2021-12-03].
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Interaktyvus. Prieiga internete: <http://www.Lietuva2030.lt> [žiūrėta 2021-12-29].
- Neifachas, S. (2014). Mokymo(si) aplinkos kaitos politika: naujų tendencijų prielaidos ir raiškos kontekstai. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, Nr. 3 (18), p. 8–26. Vilnius.
- Neifachas, S., Rudanov, A. (2013). Studijų aplinka kaip teisinė kategorija. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, Nr. 3 (15), p. 28–42. Vilnius.
- Penkauskienė, D. (2016). *Išprovokuotas mokymosi permąstymo patyrimas universitetinių bakalauro studijų metu*. Daktaro disertacija. Vilnius: RMU leidykla.
- Stoof, A., Martens, R. L., van Merriënboer, J. J. G., Bastiaens, T. J. (2012). The Boundary Approach of Competence: A Constructivist Aid for Understanding and Using the Concept of Competence. *Human Resource Development Review*, Vol. 1 (3), p. 345–365.

THE NEED FOR TRANSFORMING THE LEARNING ENVIRONMENT AND THE ANDRAGOGUE'S GENERAL COMPETENCES: THE VIEW OF HEALTH-CARE PROFESSIONALS

Gitana Tolutienė, Alona Rauckienė-Michaelsson

Summary

Relevance of the study. Although it is emphasised that the harmonisation of the development of general competencies with common human values helps andragogues to create a learning environment conducive to learners' personality transformations and to promote meaningful learning and development, it should be noted that the general competencies of an andragogue, which are important to maintain, are lacking. This presupposes the research problem: what general competencies are important for the andragogue in creating a learning environment that is conducive to the transformation of the learner's adult personality?

Object of the research: transforming the learning environment and the general competencies of the andragogue.

Aim of the research: to analyse and substantiate the importance of the andragogue's general competencies in creating a learning environment that transforms the learner's personality.

Objectives of the research: 1) to obtain theoretical insights into the links between the development of a transformative learning environment and the general competencies of an andragogue; 2) to study the attitude of health-care workers towards the general competencies of andragogues, and their importance in creating a transformative learning environment that enables their personality change.

Research methods. After analysing theoretical assumptions of the links between the creation of a transformative learning environment and the general competencies developed by the andragogue, a survey was conducted to analyse the importance of health professionals' general competencies in creating a learning environment conducive to learner personal change.

Description of the study and respondents. In order to empirically substantiate the relevance of the andragogue's general competencies in creating a learning environment that enables learner change, a quantitative study was selected in which health-care workers ($N = 14$) participated. From September to December, they participated in in-service training events at the Centre for Continuing Studies of the Faculty of Social Sciences and Humanities at Klaipėda University. The majority of them (58.5%) were from the city of Klaipėda, 16.2% were residents

of the west Lithuanian region, and a quarter (25.3%) were from other regions in Lithuania. The study involved health-care professionals ($N = 103$): nursing, public health, social work, etc. The sample chosen for the study is probabilistic, convenient and targeted. Most (66.3%) were nurses in general practice, intensive care, anesthesia, community, surgical and mental health. The generalised analysis of the demographic characteristics of the respondents shows that the study is dominated by older health-care professionals (nurses) with extensive work experience.

Conclusions and suggestions of theoretical and empirical research. Although an adult's development is determined by his or her own motivation to change and the pursuit of change, in a transformative learning environment the power of an andragogue's general competencies enables the effectiveness of adult learning, the transformation of his personality, and personal qualitative change. A transformative learning environment is a complex and dynamic learning space that combines intellectual, emotional and practical activity, and their totality enables the transformation of the learner's personality, providing the necessary information, resources, knowledge, competencies, intensifying self-knowledge, reflection, learning and energising to the development of personal qualities, abilities, skills, attitudes and a positive approach, and an attitude towards continuous improvement related to the growth and development of the personality and performance improvement. In order to achieve full personality development, full and authentic contact with oneself, others and the world, effective personality transformation, adult maturity and quality personal change, it is appropriate to integrate self-creation, practical abilities and usefulness into the learning environment, enabling trust, independence, initiative, freedoms, responsibilities, and other resolutions.

The analysis of the need for health-care professionals due to the importance of andragogue general competencies in creating a transformative learning environment found that the age indicator has a decisive influence on different needs. The research shows that the social learning environment is most effective for the change in the personal development of older respondents, distinguishing constructive, respectful and equal relationships in interaction with both the andragogue and other learners. Meanwhile, younger people prioritise the physical learning environment, focusing on the material and technical provision of modern digital tools. All age groups of respondents underestimate the role of the intellectual and emotional learning environment in the transformation of an adult personality. The older the research participant, the more they emphasise the relationship between a learning environment conducive to transformation and the relationship between the andragogue and the learner. Unlike younger ones, older respondents have a responsibility to create a transformative learning environment, and the latter recognise the contribution of each participant.

The study reveals the influence of the assessment and use of an adult's unique learning experience on his or her personality transformation, but there is an insufficient understanding of the impact of feedback on this aspect. The opinion of older health professionals confirms the importance of general competencies developed by the andragogue, while younger age groups are more focused on the relevance of andragogue professional competencies in creating a transformative learning environment. It was found that the participants in the research do not sufficiently understand the relevance of critical creative thinking, reflection and learning abilities to the transformation of the personality and activity. To this end, it is important for older study participants to develop the ability to reflect more than middle-aged and younger study participants.

The results of the research update the suggestions that the andragogue's general competencies help to create a learning environment that enables adult personality transformation, a better understanding of the learner's personality, identifying knowledge and competencies, identifying problems, needs and expectations, incorporating modern digital technologies and active, learner-centered approaches, activating self-directed learning, developing and analysing new meanings, performing practical tasks, discussing, solving problems, dealing with cases, devoting more time to contacting learners than presenting material, encouraging thinking, asking questions, activating the initiative to choose the desired activity, etc.

Gitana Tolutienė – docentė, daktarė (socialiniai mokslai – edukologija – 07S), Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakulteto Sveikatos tyrimų ir inovacijų mokslo centras.

El. paštas: gitana.tolutiene@gmail.com